

2018-ci ilin yanvar-iyun ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

2018-ci ilin yanvar-iyun ayları üzrə tədiyə balansının ümumi profisiti 1.7 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bu həm neft qiymətinin 40% bahalaşması, həm də Cari Əməliyyatlar Balansında yaranmış müsbət tendensiyalar hesabına baş vermişdir. Cari Əməliyyatlar Balansında 3.5 mlrd.\$-lıq profisit yaranmış, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB-in kəsiri isə ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən (ö.i.m.d.n.) 25.7% (564 mln.\$) artaraq 2.8 mlrd.\$ olmuşdur.

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında tədiyə balansının əsas göstəriciləri

	Mln.\$
Cari əməliyyatlar	3 522.8
Xarici ticarət balansı	5 018.9
Xidmətlər balansı	- 953.7
İlkin gəlirlər balansı	- 905.8
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	- 752.4
Təkrar gəlirlər balansı	363.4
Kapital hesabı	0.6
Maliyyə hesabı	- 1 789.4
Xalis maliyyə aktivləri	2 699.5
o cümlədən:	
- xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar	1 320.4
- portfel investisiyaları	492.5
- törəmə maliyyə alətləri	- 3.2
- digər investisiyalar	889.8
Xalis maliyyə öhdəlikləri	910.1
o cümlədən:	
- Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar	2 053.5
- cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası	- 1 713.0
- neft bonusu	450.1
- portfel investisiyaları	- 140.6
- törəmə maliyyə alətləri	- 3.6
- digər investisiyalar	263.7
Balanslaşdırıcı maddələr	685.0
Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; “+” artım, “-” azalma)	2 419.0

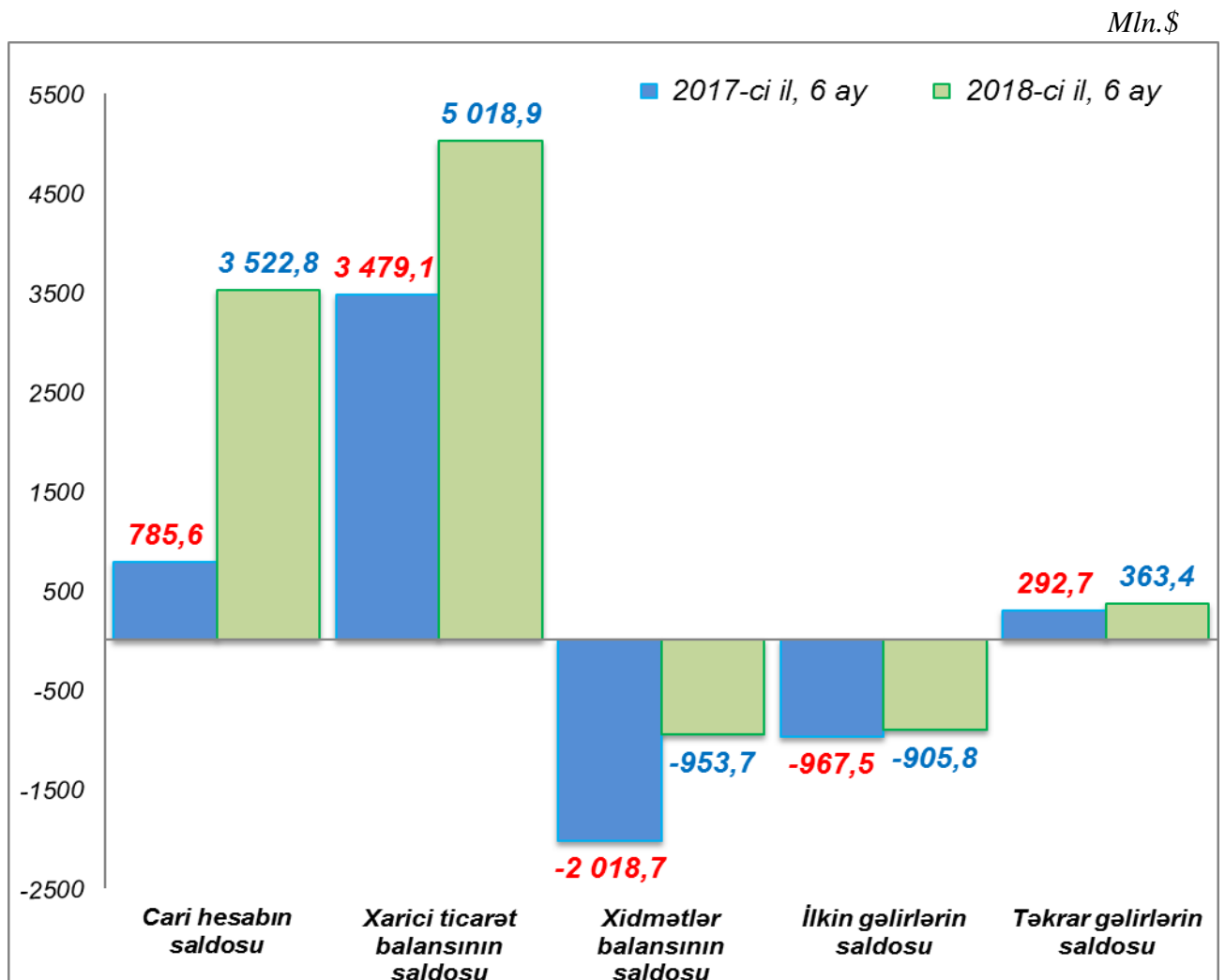
Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 69.1\$ (ötən ilin müvafiq dövründə 49.4\$) olmuşdur.

1 Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf səhifəsinə müraciət edilə bilər.

Cari əməliyyatlar hesabı

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında cari əməliyyatlar hesabında 3.5 mlrd.\$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə profisit 6.3 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri ö.i.m.d.n. 25.7% (564 mln.\$), neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti isə 2.1 dəfə (3.3 mlrd.\$) artmışdır. Neft-qaz sektorunun 6.3 mlrd.\$ profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 2.8 mlrd.\$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür. CƏB profisitinin əsas amilləri:

- Xarici ticarət balansında profisitinin 1.4 dəfə artması;
- İxracın neft-qaz sektoru üzrə 42.3%, qeyri-neft sektoru üzrə isə 14.1% artması;
- Xidmətlər balansında kəsirin 2.1 dəfə azalması, o cümlədən, tikinti xidmətləri üzrə kəsirin 2 dəfə (726 mln.\$) azalması və turizm xidmətləri üzrə balansın 223 mln.\$ (20% artım) müsbət olması;
- İlk gəlirlər balansında kəsirin 6.4% azalması;
- Təkrar gəlirlər balansında profisitinin (71 mln.\$) 24.2% artması.

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 14.8 mlrd.\$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 5 mlrd.\$ (44% artım) məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında Azərbaycanın dünyanın 166-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 13%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 87%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 9.9 mlrd.\$ (40% artım) təşkil etmişdir.

Xarici dövlətlərə 8.2 mlrd.\$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 277.1 mln.\$-ı neft emalı məhsullarının, 7.9 mlrd.\$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında qeyri-neft ixracı artım dinamikası göstərir, ölkənin qeyri-neft ixracı ö.i.m.d.n. 14% artaraq 813.5 mln.\$ təşkil etmişdir.

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 4.9 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 2.3 mlrd.\$ olmuş, bunun da 718 mln.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Qeyri-neft sektoru üzrə idxal ö.i.m.d.n. 36% artaraq 4.2 mlrd.\$ olmuşdur. Qeyri-neft idxalının strukturunda minik avtomobillərinin (2.2 dəfə), kimya məhsullarının (2 dəfə), qara metal və ondan hazırlanmış məmulatların (1.5 dəfə), mebel məhsullarının (30.8%), kağız məmulatlarının (24.5%), alkoqollu və alkoqolsuz içkilərin (23%) idxalı artmış, şəkərin (2.2 dəfə), tütün və tütün məhsullarının (17%), tərəvəz məhsullarının (15%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 8.4% təşkil edərək 411.9 mln.\$ olmuşdur.

Xidmətlər balansı

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 5.9 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bunun 3.4 mlrd.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 2.5 mlrd.\$-ı isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Nəticədə xidmətlər balansında 953.7 mln.\$-lıq kəsir yaranmışdır.

Neft-qaz sektoru üzrə kəsir 975.7 mln.\$ olmuşdur (əsasən 729.2 mln.\$ tikinti xidmətləri və 316.3 mln.\$ digər işgüzar xidmətlər). Qeyri-neft sektoru üzrə xidmətlər balansının 2017-ci ilin yanvar-iyun ayları ərzində olan 173.3 mln.\$-lıq kəsiri 2018-ci ilin müvafiq dövründə 22.1 mln.\$-lıq profisitlə əvəzlənmişdir.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 20%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1.2 mlrd.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 47.6%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycanın nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır. Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri 561.6 mln.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə

göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 618.7 mln.\$ təşkil etmişdir. Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə nəqliyyat xidmətlərinin ixracı 1.6 dəfə artmışdır.

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi ö.i.m.d.n. 7.3% artaraq 2.7 mlrd.\$ təşkil etmişdir. 2018-ci ilin yanvar-iyun ayları ərzində turizm xidmətləri üzrə profisit ö.i.m.d.n. 20% artaraq 223.4 mln.\$ (2017-ci ilin müvafiq dövründə 186.3 mln.\$) təşkil edir (2018-ci ilin yanvar-iyun ayları ərzində Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı 10.3% artıb).

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 1.2 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Bunun 79%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məkkik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən tikinti xidmətlərinin dəyəri ö.i.m.d.n. 1.6 dəfə azalaraq 12.8 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin dəyəri isə ö.i.m.d.n. 9.8% azalaraq 347.9 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə neft-qaz sektoru üzrə 1166.7 mln.\$ kəsir, qeyri-neft sektoru üzrə isə 260.9 mln.\$ profisit olmuşdur. Nəticədə ilkin gəlirlər balansında kəsir ö.i.m.d.n. 6.4% azalaraq 905.8 mln.\$ təşkil etmişdir. İlkin gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 2.6 mlrd.\$ olmuşdur. Bunun 67%-i (1774.3 mln.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (1144.4 mln.\$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (181.1 mln.\$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (190.0 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 783.7 mln.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Daxilolmalar 573.5 mln.\$, ödənişlər isə 210.2 mln.\$ təşkil etmişdir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 92%-i xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 7%-i ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının dəyəri, 1%-i isə digər daxilolmalar təşkil edir. Ölkəyə göndərilən pul baratlarının həcmi 15.8% artaraq 527.8 mln.\$, ölkədən çıxarılan pul baratlarının həcmi isə 4.3% artaraq 170.2 mln.\$ olmuşdur. Nəticədə pul baratları üzrə 357.6 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 363.4 mln.\$ təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin xalis maliyyə aktivləri 2699.5 mln.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (1320.4 mln.\$), portfel investisiyaları (492.5 mln.\$), törəmə maliyyə alətləri (-3.2 mln.\$) və digər investisiyalar (889.8 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 910.1 mln.\$ təşkil etmişdir ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (340.5 mln.\$), neft bonusu (450.1 mln.\$), portfel investisiyaları (-140.6 mln.\$), törəmə maliyyə alətləri (-3.6 mln.\$) və digər investisiyalar (263.7 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

2018-ci ilin yanvar-iyun ayları üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

Mln.\$

	<i>Aktivlər</i>	<i>Öhdəliklər</i>
Birbaşa investisiyalar	1 320.4	340.5
- neft-qaz sektoru	480.3	206.1
- digər sektorlar	840.1	134.4
Neft bonusu		450.1
Portfel investisiyaları	492.5	-140.6
Törəmə maliyyə alətləri	-3.2	-3.6
Digər investisiyalar	889.8	263.7
- ticarət kreditləri və avanslar	1 675.3	404.6
- kreditlər və ssudalar	113.6	22.6
- depozitlər və nağd valyuta	-899.1	-163.5
C Ə M İ	2 699.5	910.1

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 2053.5 mln.\$ olmuşdur. Ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 79.4% təşkil etmişdir.

2018-ci ilin yanvar-iyun aylarında tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (340.5 mln.\$) artımı cəlb olunmuş investisiya ilə (2053.5 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (1713.0 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 423.3 mln.\$ olmuşdur.

2 Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

Haşiyə 1. Azərbaycanın neft-qaz sektoruna cəlb olunmuş investisiyaların həcmi, strukturu, investorlar arasında pay bölgüsü və qoyulmuş sərmayələrin sonradan gəlir və kapital formasında ölkədən çıxarılması (repatriasiya) müvafiq beynəlxalq neft-qaz sazişlərinə və BVF-nun tövsiyələrinə əsasən həyata keçirilməkdədir.

Bağlanmış müqavilələr əsasında gəlirlərin "repatriasiyası" dövr ərzində xarici investorun yatırdığı investisiyadan əldə etdiyi gəlirdir. Qeyd edək ki, bu sazişlərə əsasən müvafiq konsorsiumlarda olan payçılar hesabat dövrü ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatına qoyduqları investisiyaların hamısını hasil edilən və ixrac olunan xam neft şəklində geri götürürlər (kapitalın repatriasiyası). Bu əməliyyat faktiki olaraq tədiyə balansının maliyyə hesabında ölkənin birbaşa investisiyalar üzrə xarici öhdəliklərinin azalması (mənfi işarə) deməkdir ("-" net incurrence of liabilities).

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 113.6 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 22.6 mln.\$ artmışdır. Kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə öhdəlikləri neft-qaz sektorunun kreditləri, firmaların və digər müəssisələrin kreditləri və bankların kreditləri hesabına azalmış, dövlət təminatlı kreditlər və birbaşa dövlət kreditləri hesabına isə artmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 899.1 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 163.5 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 2419 mln.\$ məbləğində artmışdır.

Haşiyə 2. Ehtiyat aktivləri – bu maddə Cari əməliyyatlar və Maliyyə hesabında baş vermiş əməliyyatların nəticəsi olaraq ölkənin valyuta ehtiyatlarının artıb/azalmasını ifadə edir. Təcrübədə cari əməliyyatlar hesabı kəsirli/profitli olduqda, bu kəsir/profit kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməlidir/örtülməlidir. Lakin, əgər cari hesabın kəsiri/profitli tam olaraq kapital və maliyyə hesabının profiti/kəsiri hesabına maliyyələşməyib/örtülməyib, onda bu fərq ehtiyat aktivləri (valyuta ehtiyatları) hesabına maliyyələşə/örtülə bilər.

Tədiyə balansının ümumi kəsirini ehtiyat aktivlər maliyyələşdirməyib (və ya əksinə, profit ehtiyat aktivlərin artımında əks olunursa), yaranan fərq balanslaşdırıcı maddələrdə saldo kimi öz əksini tapır.